



Rapport 2018

*Etablering av ensamkommande
barn och unga i Sverige*

GRÖN
UNGDOM



Förord

I din hand håller du Grön Ungdoms rapport Räkna med mig. Under hösten 2017 har Grön Ungdom drivit en kampanj med samma namn. Kampanjens fokus har varit ensamkommande barn och ungdomar och deras situation i Sverige.

Under kampanjen har vi lyft fram ensamkommandes egna berättelser och låtit ensamkommande göra sina röster hörda. Människor som flytt är nya kompisar, grannar och lagkamrater i fotbollslaget. I denna rapport kan du läsa intervjuer med flera ensamkommande ungdomar om deras liv och situation i Sverige.

Men Grön Ungdom gör mer än att prata. De hinder ensamkommande ungdomar möter i Sverige är resultat av politik - och därför behövs politik för att underlätta för ensamkommande ungdomar att bli en del av samhället. Denna rapport pekar ut vilka hinder ensamkommande möter och lyfter möjliga vägar för att förbättra ensamkommandes situation.

Som del av kampanjen har vi rest runt i Sverige och träffat organisationer, kommuner och myndigheter som jobbar med ensamkommande. Vi har också anordnat två rundabordssamtal med ensamkommande ungdomar och relevanta organisationer för att diskutera ensamkommandes etablering. Grön Ungdoms praktikant Nick Doggen har sedan sammanställt samtalen på studiebesöken och rundabordssamtalen till denna rapport. Stort tack, Nick!

Höstens möten har gett oss en större förståelse för hur det är att vara ensamkommande i Sverige, men också många idéer på vad vi tillsammans kan göra för att skapa ett samhälle som är till för alla. Vi hoppas att du som läsare i denna rapport får ta del av den kunskap och de tankar vi samlat på oss under höstens möten.

Denna rapport ger dig som läsare en inblick i hur det är att fly ensam till Sverige och bli en del av ett nytt land. Du som är makthavare, politiker eller engagerad ideellt för ensamkommandes rättigheter får förhoppningsvis även inspiration och nya idéer av de politiska förslag vi samlat i rapporten.

Vi är övertygade om att vi tillsammans, genom politisk förändring, kan skapa ett medmänskligare Sverige. Räkna med oss.

Hanna Lidström och Axel Hallberg

Språkrör för Grön Ungdom

GRÖN
UNGDOM

Medmäns klighet

Unga kommer hit i hopp om ett bättre liv. Ett liv där man kan träffa kompisar efter skolan, vid kiosken på hörnet, utan att behöva oroa sig för att vissa aldrig kommer dit.
Ett liv där man ens har en skola att gå till.

Det är inte svårt att förstå ungas oro när de undrar om deras föräldrar mår bra, eftersom de inte har hört något från dem på väldigt länge. När de själva mår så dåligt, känner sig utanför i skolan och har svårt att skaffa nya vänner. När de inte vet vart de ska ta vägen när de fyller 18, och om de ens får stanna kvar i Sverige överhuvudtaget.

Det är mycket som behöver förändras för att vi ska kunna bli en generation.
En generation som låter alla leva sina liv. En generation som alla är en del av - oavsett om du föddes här eller kom hit igår. Tillsammans har vi ett gemensamt uppdrag:
att se till att alla kan må bra, oavsett vilka förutsättningar vi har.
Rapporten som ligger framför dig är ett viktigt första steg i den riktningen.

Det här är en rapport om oro, hopp, politik. Vilka utmaningar vi står inför och hur vi kan hitta lösningar som fungerar för alla och som gör riktig skillnad. Men framförallt är det en rapport som handlar om medmänsklighet; hur vi kan stå upp för medmänsklighet och visa att vi räknar med varandra. En rapport där några av våra medmänniskor delar sina livsberättelser. Den gemensamma nämnaren? De är unga, modiga, och kom hit på flykt från krig. Och de har något att berätta.

Kan vi räkna med dig?

Innehållsförteckning

<i>Förord.....</i>	<i>2</i>
<i>Medmännisklighet.....</i>	<i>4</i>
<i>Räkna med mig.....</i>	<i>8</i>
Ali	8
Nawroz	10
Khalil	12
<i>Ensamkommande i Sverige - och sen då?.....</i>	<i>14</i>
<i>Etableringen.....</i>	<i>15</i>
Mottagning och bostad	15
Arbete	17
Utbildning	19
Vård	21
<i>Vägen framåt.....</i>	<i>24</i>
En ny Migrationslagstiftning	24
Mottagning och bostad	25
Arbete	26
Utbildning	28
Vård	29
<i>Jag räknar med dig.....</i>	<i>30</i>
Ali & Marielouice	30
Fatemeh	32
Cornelia	34
<i>Tillsammans.....</i>	<i>36</i>

Text och formgivning: Nick Doggen • **Fotografi:** Katja Sandström (omslag, porträtt), Bernhardina Hörnstein (övriga) • **Illustration:** Katja Sandström • **Korrektur:** Axel Hallberg, Sindra Liebe, Fredrica Werner • **Idéarbete:** Nick Doggen, Axel Hallberg, Hanna Lidström



Räkna med mig



Ali

Ali är 18 år, bor i Stockholm och kommer från Ghazni, Afghanistan. Vid slutet av 2015 flydde han till Sverige. Sedan dess har han kämpat för sig själv och de andra ensamkommande, bland annat genom att skriva sin första bok på svenska och engagera sig ideellt. I år (2018) nominerades Ali till Raoul Wallenbergspriset, ett pris för personer som står upp för mänskliga rättigheter.

Du kom till Sverige ensam - hur gick det till?

“Jag anlände till Stockholm på nyårsafton. Det var fyrverkerier överallt och jag hade ingenstans att sova. Jag vandrade runt i T-Centralen och träffade några Afghaner, när en polis kom fram. Han frågade om jag var ny i Sverige, varpå jag svarade ‘ja’. Jag fick följa med dem och blev placerad på ett asylboende i Vällingby i två veckor. Efter det fick jag bo hemma hos en svensk familj, där jag fortfarande bor.”

Hur var det att etableras i Sverige?

“Första året var jättejobbigt. Jag satt i mitt rum och kunde bara gråta. Jag gick inte ut och hade inga vänner. Jag räknade dagarna. Andra året, när jag gick i skolan och började kämpa för mig själv och de andra ensamkommande, blev allt annorlunda. Ensamheten försvann då. Jag upptäckte att det finns många som kämpar för att vi ska få stanna. Vi är liksom en jättestor familj som finns överallt i landet. Jag började känna mig värdefull.”

Kan du berätta lite mer om asylprocessen?

“Jag sökte asyl i januari 2016, men asylutredningen påbörjades inte förrän maj 2017. Jag hade ingen aning om vad som skulle hända och allt tog lång tid. När utredningen sattes igång började jag vänta på besked. Den ovissheten påverkade allt jag gjorde; jag var rädd för dagen jag skulle utvisas. Den dagen ändrar hela ditt liv, och kan komma när som helst. I mitt fall kom beskedet efter några månader, i augusti. Jag fick bifall på min ansökan.”

Hur såg det ut i skolan?

“Jag längtade efter att gå i skolan, men var tvungen att vänta länge. Under tiden lärde jag mig svenska så gott jag kunde på egen hand. Nio månader efter att jag kommit till Sverige var det då dags. Jag började läsa matematik, engelska och svenska. Efter ett litet tag bytte jag till en högre nivå och började jag läsa introduktionsprogrammet i samhällskunskap. Det finns dock mycket separation i skolan och det är svårt att komma i kontakt med svenska elever. I matsalen sitter svenskar och nyanlända i princip aldrig tillsammans.”

Du har skrivit en bok på svenska, *Ängeln och sparven*, om hur det är att vara ensamkommande i Sverige. Vad inspirerade dig till att göra det?

“Jag har alltid tyckt om att skriva, men det var egentligen inte meningen att min text skulle bli en bok. Jag skrev bara om oron som jag hade; flyttade min rädsla till pappret. Boken berättar om ensamkommande generellt, men i stort sätt handlar den också om mig. Den beskriver längtan efter sin familj när man kommer som ensam ungdom till ett nytt land, om första dagen i skolan, och asylprocessen. Varför ensamkommande tar sina liv, och hur det är att få avslag. Vänner som fick läsa texten var väldigt positiva, vilket var av stor betydelse för mig. Annars hade det nog inte blivit en bok.”

Vad gav dig extra mod och kraft att fortsätta när det kändes tufft?

“Det brukar finnas många olika aktiviteter där man kan träffa kompisar. Jag gillar att spela fotboll, läsa i biblioteket eller gå till ett språkcafé. Det är intressant att se hur människor lever här, och man kommer i kontakt med fler och fler. Jag har inga släktingar i Sverige, men mina vänner är som bröder för mig.

På aktiviteterna kom mest nyanlända och ensamkommande. Självklart är det bra, men det hade varit ännu bättre om svenskar också hade varit med. Jag tror att det finns mycket som vi kan lära oss av varandra.”

Vad förväntar du dig av framtiden?

“Jag har lärt mig att ta livet en dag i taget. Framtiden är nu. Jag vill gå klart gymnasiet och plugga vidare på högskolan eller Komvux. Jag vill hjälpa och ge kärlek tillbaka. Oron som jag har för mig själv, mina vänner och alla ensamkommande är fortfarande stor. Många blir hemlösa när de fyller 18. De sover hos kompisar, i kyrkor, på tunnelbanan. Allt som de har försvinner. Det är omänskligt. Jag kommer att fortsätta kämpa för allt som ger mig en varm känsla och som jag tror skulle göra min mamma glad.”

Jag kommer att fortsätta kämpa för allt som ger mig en varm känsla och som jag tror skulle göra min mamma glad

Du har blivit nominerad till Raoul Wallenbergspriset, hur känns det?

“Givetvis är jag jätteglad! Men jag undrar jag också om jag verkligen förtjänar det. Raoul Wallenberg har räddat många människors liv, det är inget jag lyckats med. Mina vänner är hemlösa, blir utvisade, och mår dåligt. Däremot är priset ett tecken på att det finns det engagemang och mod i mig. Att stå upp för det jag tror på. Så jag känner mig också stolt över att ha blivit nominerad.”

Vad behöver förändras för de ensamkommande i Sverige enligt dig?

“Jag tycker att amnesti är den enda lösningen för de ensamkommande. Vi måste stoppa utvisningarna. Ingen som har byggt ett säkert liv ska skickas tillbaka till otryggheten. Idag stödjer politikerna inte amnesti, men det går att förändra saker ändå! Riv den tillfälliga lagen. Återinför familjeåterförening. Ta bort tidsbegränsningen att hitta jobb. De ensamkommande är individer som går igenom en asylprocess som inte är rättssäker. Detta handlar om mänskliga rättigheter.”

Räkna med mig

Nawroz

Nawroz är 17 år och kommer från Ghazni, Afghanistan. Efter att ha varit på flykt i flera månader bor han sedan början av 2016 i Stockholm. Nawroz drömmer om att få stanna i Sverige och om en värld utan orättvisa.

Kan du berätta lite om flykten till Sverige?

“Vi flydde Afghanistan och tog oss via Iran till Turkiet. Vi promenerade långa sträckor och följde svåra bergspass för att kunna ta oss fram. Jag sov väldigt lite och vi hade inte mycket mat. Ibland hade vi inget att äta under tio dagar. Vi fick inte heller ha någon ljus med oss när det var mörkt, annars kunde vi blivit upptäckta. Och jag minns att det var så kallt.

I Grekland sade de att Sverige är ett land där man kan bo i trygghet, och att det finns snälla människor där som tar hand om flyktingar. Det var första gången jag hörde talas om Sverige. Jag var yngre än de flesta andra som jag flydde med, men det fanns även familjer med småbarn. Vi försökte stötta varandra så bra vi kunde, men det var inte lätt. Till slut var vi 60 stycken som åkte i en gummibåt över Medelhavet. Det var mitt i natten, det stormade och båten kunde inte hålla oss. Jag trodde att jag skulle dö där.”

Har du fortfarande kontakt med din familj?

“Tyvärr inte. Jag saknar dem jättemycket, särskilt min mamma. När jag kom till Sverige hade jag fortfarande kontakt med dem. Men efter några månader kom tystnaden. Min familj har inga möjligheter att kontakta mig, det finns inget mobilnät där och de befinner sig långt ifrån en större stad. Jag vill veta vad de gör och hur de mår. Jag är orolig för dem, vilket gör det extra svårt nu jag måste försöka rädda mig själv. I Stockholm bor jag hemma hos en familj som tar hand om mig.”

Hur upplevde du asylprocessen?

“Efter att jag sökte om asyl tog det 15 månader för Migrationsverket att börja med min asylutredning. Det är väldigt frustrerande. Vet du känslan av att precis missa tåget till jobbet och behöva vänta i 10 minuter på nästa tåg? Folk blir redan stressade då. Jag har upplevt den känsla kontinuerligt i mer än ett år nu.

Och det är ännu inte över, eftersom det tar flera månader till innan jag får ett besked. Jag känner mig inlåst i ett väntrum.

Något som gör det ännu svårare är när vänner får avslag på sina utredningar. Man blir rädd för dem och sig själv. Ensamkommande begår självmord när de ska skickas tillbaka. Det är ett bevis på att Afghanistan inte är säkert. Jag vet inte vad politiker tänker. Migrationsministern skulle inte ens överleva i tre dagar i Afghanistan. Det är livsfarligt där. För många känns självmord som den enda vägen att gå.”

Jag är ingen som kan sitta hemma och vänta på att världen blir bättre

Är det svårt att skaffa sig vänner?

“Mina klasskompisar undvek mig i skolan och ville inte umgås med mig. Det gjorde mig jätteledsen - jag förstod inte varför och undrade om jag hade gjort något fel. Jag blev inte vald för gruppuppgifter. Det finns en tjej som pratar med mig. När jag frågade någon gång varför alla andra är så taskiga mot mig, berättade hon att de hade hört från andra att Afghaner är terrorister. Att de är farliga att umgås med. Med en gång bestämde jag mig för att visa att detta inte är sant.

Vi blev vänner till slut och jag blev mer accepterad i klassen, men det tog tid. Jag tror att det beror mycket på vad som skrivs om oss i nyheterna. Men för att verkligen kunna bedöma en person, kan man inte bara läsa nyheterna. Man måste lära känna dem på riktigt, och då ser man att vi är precis som de flesta andra. Vad är skillnaden mellan en människa och en människa liksom? Varifrån man kommer och vilken hudfärg man har saknar betydelse. Vi har alla samma drömmar och känslor.”



Vad behöver förändras för de ensamkommande i Sverige enligt dig?

“Afghanistan kommer jag aldrig kunna glömma. Det är där jag föddes och växte upp. I Sverige började jag däremot om från början igen, jag måste lära mig allt på nytt. Därför tycker jag att tre saker absolut måste förändras. Främst måste utvisningarna till Afghanistan stoppas. Afghanistan är inte säkert. Ett annat problem är Migrationsverkets åldersbedömningar och bristande kompetens på deras tolkar. Jag har vänner vars ålder bedömdes fel och de blev uppskrivna utan anledning, medan min tolk hade väldigt svårt att förstå mig. Det tredje som måste förändras är att man måste kunna bo kvar och fortsätta gå i samma skola när man fyller 18. Annars blir man tvungen att börja om igen.”

Vad är dina planer för framtiden?

“Jag är ingen som kan sitta hemma och vänta på att världen blir bättre. Jag engagerar mig för att stoppa utvisningarna. Jag är ordförande i Ensamkommandes Förening, där vi hjälper ensamkommande med läxhjälp, organiserar olika aktiviteter, och skapar mötesplatser. Jag drömmer om att få stanna kvar i Sverige. Då kan jag fortsätta att vara en röst för mina vänner och de andra ensamkommande. Jag drömmer om en värld utan krig, där alla kan vara glada och med sina familjer. En värld utan orättvisa. En värld där alla människor är lika mycket värda. Jag vill utbilda mig vidare. Så kan jag imorgon hjälpa de människor som tar hand om mig idag.”

Vad är skillnaden mellan en människa och en människa? Vi har alla samma drömmar och känslor

Räkna med mig

Khalil

Khalil är 20 år gammal och kommer från Aleppo, Syrien. Han behövde fly från kriget där och kom till Sverige som ensamkommande i slutet av 2014. Ett år senare återförenades han med sin familj. Nu bor de tillsammans i Stockholm.

Hur var det att fly från Syrien och lämna din familj?

“Det var svårt. Först flydde jag till Turkiet där vi gick ombord en båt som skulle ta oss till Europa. Det stormade väldigt mycket, risken för att sjunka var stor. Mitt på Medelhavet dök en båt från Röda Korset upp. De hade en satellittelefon och ordnade att ett fraktskepp skulle ta oss i Italien. När vi kom fram till Italien sattes vi i fängelse. Polisen tog allt från oss, men en kille i vår grupp hade gömt sin mobiltelefon. Han ringde till nyheterna och en vecka senare släppte de oss. Jag åkte till Rom och därifrån vidare till Stockholm. Kriget var överallt i Syrien, Aleppo bombades kontinuerligt och det var mycket farligt att bo kvar där. Min familj har en stor verksamhet i stan, så de bestämde sig för att stanna kvar ändå. I början hade jag ingen kontakt med dem, men till slut fick jag tag i dem. Det var en stor lättnad att höra att de mårde bra, även fast jag också hade förlorat några släktingar i kriget.”

Jag tror att det gör stor skillnad om man kommer till ett nytt land ensam eller med sin familj

Hur upplevde du den första tiden i Sverige?

“Det tog ett och ett halvt år för Migrationsverket att utreda om jag skulle beviljas uppehållstillstånd eller inte. De som jag flydde med fick beskedet redan efter ett år. Att inte veta vad som kommer att hända var jättejobbigt, särskilt eftersom det var svårt att få kontakt med min handläggare. På ett språkcafé som jag brukar gå till träffade jag en familj som hade en kontakt på Migrationsverket. De bad honom att fråga efter min handläggare, då gick det snabbare. Strax därefter var de klara med utredningen och jag fick bifall på min ansökan.

Jag fyllde 18 kort efter att jag kom till Sverige. Därför bodde jag på ett asylboende för vuxna innan jag återförenades med min familj. Boendet kändes lite som ett fängelse, även fast jag kunde gå ut. De flesta som jag bodde med var mycket äldre än jag, och det fanns många familjer. Jag delade ett rum med fem andra, så det var svårt att få egetid hemma.”

Hur var det i skolan?

“Jag gick språkintruktionsprogrammet på gymnasiet. Som tur kunde jag gå i skolan ganska snabbt efter att jag hade kommit till Sverige. Jag känner många andra som behövde vänta länge tills de fick det. På gymnasiet träffade jag många från andra länder - Kina, Indien, Pakistan, England, och så vidare. Jag tycker att det är kul att bli kompis med folk som kommer från hela världen. Vi lärde oss svenska tillsammans. De flesta ämnen läste jag redan i Syrien, så förutom svenska kunde jag redan det mesta. Just nu läser jag på Komvux för att kunna bli elektriker och fortsätter jag med grundläggande svenska. Senare vill jag läsa vidare för att bli ingenjör.”

Vad motiverade dig att fortsätta när det kändes tufft?

“Under tiden jag var ensam var det inte alltid lätt. Det fanns mycket som jag oroade mig över, framförallt asylprocessen. I de stunderna tänkte jag mycket på min familj - pappa, mamma, bror och syster. Jag lovade mig själv att plugga och jobba så hårt jag kunde, så att jag skulle kunna hjälpa dem när de kom hit. De kunde ju inte språket, så de behövde min hjälp för att klara sig. Många familjer och vänner i Sverige har hjälpt till med att få min familj hit, och det kändes jättebra när de kom fram. Jag tror att det gör stor skillnad om man kommer till ett nytt land ensam eller med sin familj.”



Är det svårt att komma i kontakt med svenskar?

“En vän till mig som också är ensamkommande tipsade mig om Kompis Sverige, en organisation som matchar nyanlända med etablerade svenskar. Första gången jag var med spelade vi innebandy tillsammans. Det var jätteroligt att träffa både ensamkommande och etablerade svenskar. Alla presenterade sig själva och jag blev glad att jag skaffade mig så många kompisar på en dag. I Syrien går killar och tjejer inte i samma skola, så jag var nog ganska blyg i början och hängde mest med killarna. Senare började jag umgås mer med Cornelia, en av volontärerna, och de andra tjejerna. Nu har vi blivit kompisar och jag hänger fortfarande med på aktiviteterna. Det är kul att vara en del av en gemenskap.”

Vad gillar du att göra på fritiden?

“Jag extrajobbar bredvid studierna, men annars gillar jag att gå till fritidsgården i närheten av där jag bor. När jag gick i gymnasiet gjorde jag praktik där, på fritidsgården. Jag tycker om att vara där, man kan

bland annat spela biljard och kort och det är ett bra ställe att lära känna nya människor. Dessutom är alla unga. Jag har träffat många schyssta människor här i Sverige.”

Vad behöver förändras för de ensamkommande enligt dig?

“Ensamkommande ska kunna gå i skolan medan de väntar på besked om uppehållstillstånd. Många vill plugga vidare på högskola eller universitet. Utbildning är en chans att bli bättre, och det blir lättare att hitta en fast anställning om man är högutbildad. En vän till mig som också kommer från Syrien pluggar till att bli läkare. Han extrajobbar i kollektivtrafiken på kvällarna, och i hemtjänst under helgerna. Precis som många andra bor han i en andrahandslägenhet, vilket betyder att han måste jobba mycket för att kunna betala hyran. Har man däremot en fast anställning, så blir det lättare att få bolån och skaffa sig en egen lägenhet. Utbildning är nyckeln, det ska inte vara svårt att utbilda sig vidare om man vill det. De ensamkommande får inte bli en underklass som bara tar lättare jobb med låg lön.”

Ensamkommande i Sverige - och sen då?

Som Ali, Nawroz och Khalil berättar är det ofta svårt att vara ensamkommande i Sverige. Att etableras i ett nytt land kan vara en stor utmaning. Ensamkommande barn och unga är bland de mest utsatta i vårt samhälle. Dessutom finns det lagar och andra regler som försvårar det ytterligare för dem att etablera sig. Detta gynnar ingen; varken de ensamkommande eller de som har bott här länge.

Men hur går det egentligen till när man är ung, ensam och nyanländ i Sverige? Självklart är varje individ unik och vägen kan se mycket annorlunda ut beroende på vem man är, varifrån man kommer och när man sökte asyl. Däremot går alla ensamkommande igenom ungefär samma asylprocess. I följande diagram ser du en sammanfattning av processen.

Ankomstkommun

Här söker du som ensamkommande asyl i Sverige. De flesta har redan varit på flykt under en lång tid och levt i stor osäkerhet innan de kom till Sverige. Ankomstkommunen ser till att du kan gå i skolan, får ett boende, god man och förordnad vårdnadshavare, men bara om du är yngre än 18 år.

Migrationsverket

Migrationsverket är myndigheten som beslutar om du får uppehållstillstånd. Utredningen kan ta mycket tid. De ensamkommande som ansökte om asyl under 2015 och 2016 fick i vissa fall vänta i mer än två år.

*Exempel på etableringsskäl är att du studerar på gymnasiet, vilket ger dig ett tillfälligt uppehållstillstånd, eller att du har hittat ett jobb inom sex månader efter att ha gått klart din utbildning, vilket ger dig ett permanent uppehållstillstånd.

Bifall

Du får tillfälligt stanna kvar om det är för farligt att återvända (skyddsskäl), eller om du har en stark anknytning till Sverige (etableringsskäl*).

Avslag

Du utvisas om du enligt Migrationsverket inte har skyddsskäl. En del väljer då att gå under jorden för att inte behöva utvisas. Båda dessa situationer är mycket otrygga.

Anvisningskommun

Anvisningskommunens ansvar är likt det av ankomstkommunen. Du kan inte påverka vart du ska bo i landet, utan en fördelningsnyckel mellan kommunerna gör det. Därför kan du hamna långt ifrån ditt nätverk.

Etableringen

Varför är det så svårt för ensamkommande att etablera sig i Sverige? För att kunna svara på denna fråga, delar vi i denna rapport upp etableringen i fyra delområden - mottagning och bostad, arbete, utbildning och vård. Inom varje delområde pekar vi ut vilka utmaningar som är störst för ensamkommande barn och unga, enligt dem själva.

Mottagning och bostad

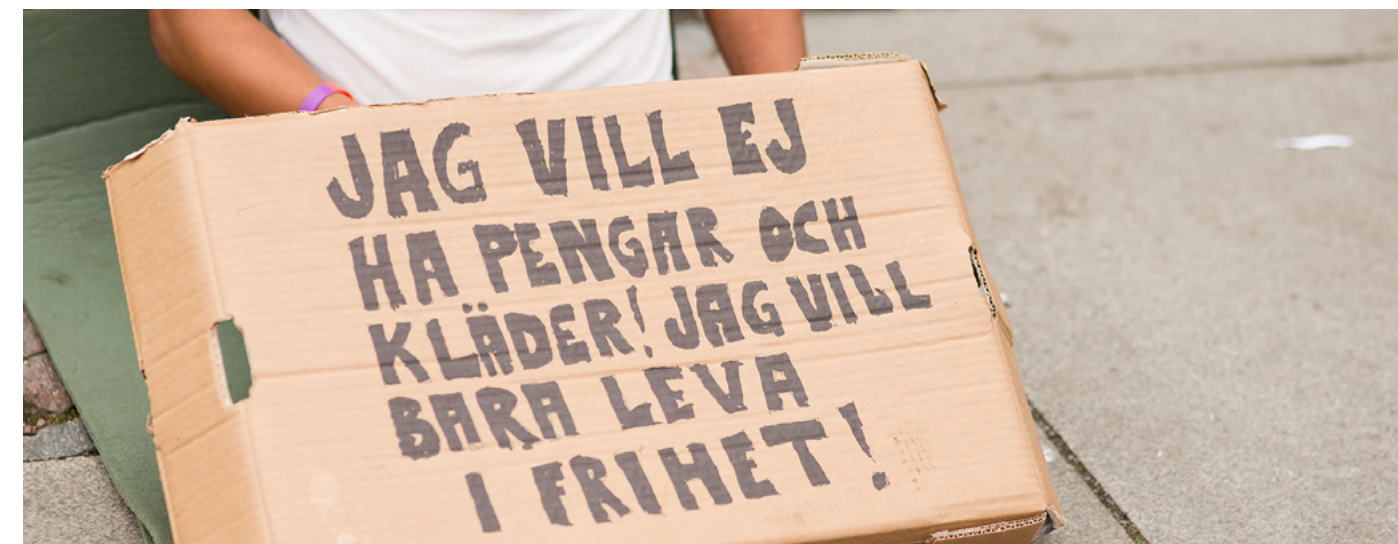
2015 kom många människor på flykt till Sverige. Sammanlagt sökte ungefär 163 000 människor asyl i vårt land. En femtedel av dem, drygt 35 000, var då under 18 år gammal och kom hit utan sina föräldrar eller någon annan vuxen. Det är dem som vi kallar för ensamkommande barn. Utöver denna grupp var det även många ensamkommande unga som kom hit. Ensamkommande unga är personer som har fyllt 18 men inte 21 efter att de kom till Sverige som ensamkommande barn. De flesta ensamkommande kommer från Syrien, Somalia och Afghanistan.

Enligt FN:s Barnkonvention är alla barn lika mycket värda och har samma rättigheter till bostad, sjukvård och skolgång. Dessutom ska barnets bästa vara prioriterat vid alla beslut som rör barnet. I Sverige delar flera aktörer på ansvaret för ensamkommande barn och deras rättigheter. Migrationsverket har ett övergripande ansvar för mottagandet av ensamkommande barn i Sverige. De bedömer om personen som söker asyl ska beviljas uppehållstillstånd, eller får avslag på sin ansökan. Om man är yngre än 18 år, får man i de flesta fall tillfälligt uppehållstillstånd. Är man däremot äldre behandlas man som vuxen och då gäller andra, skarpare regler.

Väntan

2015 var det år då flest människor någonsin sökte asyl i Sverige. Migrationsverket, myndigheten som tar emot asylansökningar, hade svårt att hinna med alla ärenden. Följaktligen förlängdes handläggningstiderna rejält, vilket ledde till att många ensamkommande barn och unga fortfarande inte vet ifall de får stanna.

Denna ovisshet är ett grundläggande hinder för etableringsprocessen, då många ensamkommande barn och unga lever i ett vakuum i väntan på Migrationsverkets besked. De vill etablera sig och bli delaktiga i det svenska samhället, men samtidigt finns det en stor oro för familjen hemma och den egna framtiden.



Tak över huvudet

Oavsett ålder har du vid ankomst i Sverige rätt till tak över huvudet. Om du är yngre än 18 år, ser Socialtjänsten till att du får ett boende. Det finns fyra olika placeringsoptioner:

- **Hem för vård och boende (HVB-hem)**

I ett HVB-hem finns personal som ser till att barnet får vård och annat stöd. Personalen saknar dock ofta den kompetens som efterfrågas av ensamkommande barn och unga. Förutom språkbegränsningar finns det även brist på kunskap om trauma och depression. Ensamkommande barn och unga har i många fall upplevt trauma under flykten till Sverige.

- **Familjehem**

I ett familjehem bor barnet hemma hos en familj med svensk eller annan bakgrund, som kan det svenska språket och har etablerat sig i samhället. Familjehem kan vara en trygg miljö för barnet att växa upp i och etablera sig. Skillnaderna mellan erfarna och nyblivna familjehem kan däremot vara stora, eftersom alla familjehem inte har genomgått en grundutbildning för att kunna ta hand om barnet.

- **Stödboende**

Denna boendeform riktar sig till ensamkommande unga i åldern 16 till 20. De är självständiga nog att bo i ett eget boende, men kan behöva visst stöd. Denna grupp av ensamkommande unga klarar sig utan stödet som erbjuds i HVB-hem.

- **Nätverkshem**

Ungefär 60 procent av alla ensamkommande barn och unga placeras i nätverkshem. De liknar familjehem, men familjen är släktingar eller bekanta till barnet. Däremot är familjen ofta inte etablerad i Sverige. Det kan kännas tryggt för barnet att bo tillsammans med en familj som de känner till, delar samma kultur och som i många fall också har gått igenom asylprocessen, men nätverkshem bidrar inte mycket till etableringsprocessen. Barnet kan till exempel ofta inte lära sig svenska hemma. Allt fler ensamkommande barn placeras i nätverkshem.

Att ha någonstans att bo är en självklarhet för många. Ett hem är grundläggande för en bra utveckling, bidrar till att man kan koppla av, och ger trygghet. Nyanländas och ensamkommandes situation färgas ofta av osäkerhet - därför är det extra viktigt för dem att inte bara ha tak över huvudet, utan att hemmet är också stabilt och tryggt.



Grattis på födelsedagen!

Tycker du också att 18-årsdagen är något värt att fira? Många gör det, eftersom det är då man blir vuxen på riktigt. För de ensamkommande ser situationen annorlunda ut. De är rädda för att fylla 18. Det är då de ska klara sig utan garanti på bostad, utan god man och annan förordnad vårdnadshavare. Redan från deras första dag som vuxen lever de i stor otrygghet.

Är du ensamkommande och fyller 18 år, eller får du din ålder uppskriven av Migrationsverket, upphör Socialtjänstens skyldighet att ordna boende. Detta betyder i de flesta fall att du själv måste hitta ett boende. Detta kan vara ett anläggningsboende eller asylboende för vuxna. Platserna är få. Dessutom brukar de ligga långt ifrån skolan eller jobbet. De flesta ensamkommande har inte råd att pendla.

Ett annat problem är att man kan bli omplacerad till en annan kommun när man fyller 18. Ensamkommande barn och unga måste då avbryta skolan och ta avsked från sina vänner. Många blir placerade i Norrland, eftersom fördelningen av nyanlända ska vara någorlunda jämn mellan Sveriges kommuner. De ensamkommande kan inte påverka detta beslut, men vill ändå bo kvar och fortsätta den etableringen som de har påbörjat. Många är därför tvungna att knacka dörr hos privatpersoner, eller att fråga runt i sin vänskrets ifall de kan sova någonstans för att kunna bo kvar i kommunen. Givetvis är detta ingen långsiktig lösning.

Arbete

Att komma in på arbetsmarknaden är avgörande för många ensamkommande. Ett jobb kan vara skillnaden mellan att få stanna i Sverige, och att utvisas till en otrygg situation i ett annat land. Utöver detta ger ett jobb möjlighet till försörjning och självständighet. Vägen till en första anställning kan dock vara lång och svår.

Strikta krav

Som ensamkommande måste du hitta ett jobb inom sex månader efter att du har gått klart gymnasiet i Sverige. Jobbet som ger dig uppehållstillstånd får inte vara vilket jobb som helst. Du måste ha lön och arbetsvillkor som är ungefär på samma nivå som är vanligt i branschen, eller enligt svenskt kollektivavtal. Detta innebär att lönen måste vara minst 13 000 kronor i månaden före skatt. Din arbetsgivare måste även teckna sjukförsäkring, livförsäkring, trygghetsförsäkring och tjänstepensionsförsäkring för dig. Du får inte heller ha flera anställningar som tillsammans uppfyller de ovannämnda kraven, utan du måste hitta ett jobb där allt ingår.

På sätt och vis kan det vara bra att det finns strikta krav på jobb. Kraven förebygger att nyanlända och i synnerhet ensamkommande, som inte alltid är medvetna om vilka löner och arbetsvillkoren de har rätt till, utnyttjas på arbetsmarknaden.

Däremot är det för ensamkommande barn och en svår uppgift att hitta ett jobb som uppfyller alla kraven inom sex månader. Även för etablerade svenska ungdomar brukar det vara svårt att hitta sitt första jobb inom en tidsperiod så kort som sex månader efter gymnasiet. I jämförelse med ensamkommande har etablerade svenskar dessutom stora fördelar när de försöker komma in på arbetsmarknaden. Den korta tid man får på sig att hitta ett arbete motarbetar ensamkommande på flera sätt.

Yrkeskompetens

En fördel som etablerade svenskar har jämfört med de ensamkommande är möjligheten att läsa vidare på universitet, högskola eller yrkeshögskola. Ensamkommande barn och unga saknar ofta denna möjlighet eftersom de måste hitta arbete så snabbt som möjligt för att få stanna. Detta gör att de inte har tid utveckla rätt yrkeskompetens som matchar behoven på arbetsmarknaden. I synnerhet för så kallade bristyrken, det vill säga yrken där det finns ett stort behov av ny arbetskraft, behövs eftergymnasial utbildning och kompetens för att kunna bli anställd. Till skillnad från etablerade svenskar, som kan välja en utbildning efter långsiktiga mål, måste ensamkommande unga bli konkurrenskraftiga inom sex månader.

Meriter

Ensamkommande som har tillbringat de största delar av sina liv utanför Europa eller på flykt har ofta en annorlunda typ av meriter än de som är uppvuxna i Sverige och har gått igenom hela det svenska skolsystemet. Arbetsförmedlingen och arbetsgivare kan ha svårt att bedöma vad ensamkommandes betyg och meriter är värda, eller vilka svenska meriter de motsvarar. Detta förekommer bland annat när någon framförallt har informell arbetserfarenhet, till exempel genom att ha hjälpt till en släkting i deras verksamhet redan från ung ålder. Många har dock mycket kompetens, även om den inte alltid räknas. Detta försvårar ensamkommandes väg till ett första jobb ytterligare.

Nätverk

En annan fördel som etablerade svenskar har, är tillgången ett nätverk. De hittar jobb via familj, vänner, klasskompisar, professorer på universitetet eller övriga bekantar. Ensamkommande som nyligen kom till Sverige har däremot inte lika stor tillgång till ett professionellt och socialt nätverk. Många ensamkommande vänder sig till Arbetsförmedlingen för att hitta ett jobb. Trots att Arbetsförmedlingen är i direkt kontakt med en del arbetsgivare, finns inte alla jobb tillgängliga där. Ensamkommande som har fått tillfälligt uppehållstillstånd får inte heller gå Etableringsprogrammet på Arbetsförmedlingen. Med bara sex månader på sig, är det viktigt att ensamkommande kan hitta till jobben på flera olika sätt.

Ensamkommande unga måste bli konkurrenskraftiga inom sex månader efter att de har gått klart gymnasiet

Utbildning

Enligt den så kallade gymnasielagen får ensamkommande barn och unga som studerar på gymnasiet ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för gymnasiestudier. Ensamkommande som läser ett introduktionsprogram får stanna i totalt tretton månader, förutsatt att de inte har fullföljt en gymnasieutbildning tidigare. Ensamkommande som läser ett nationellt program får läsa klart, och sen stanna i sex månader till. Även ensamkommande barn som har fått sin ålder uppskrivna eller hunnit fylla 18 år under Migrationsverkets handläggningstid omfattas av gymnasielagen.

Precis som för alla unga är skolan en central plats av de ensamkommandes liv. Det är där de lär sig svenska och läser andra ämnen, blir kära och skaffar sig kompisar. Dessutom visar många studier att ensamkommande som har bott i Sverige under en längre tid och har gått flera år i svensk skola, är bättre på svenska och i högre grad sysselsatta. Ju högre utbildning man har,

desto större är sannolikheten att man hittar ett jobb. Därför är det extra viktigt att de ensamkommande får gå klart sin utbildning.

Kvalité på introduktionsprogrammen

Vägen till ett första jobb börjar på gymnasiet. På många gymnasieskolor finns introduktionsprogram för nyanlända, som riktar sig till de som inte kan tillräcklig bra svenska för att kunna läsa på nationellt program. Givetvis är det bra att det finns särskilda program som bemöter de ensamkommandes behov, men det finns ingen mall för hur skolorna ska utforma programmen. Även om du har gått klart introduktionsprogrammet på ett svenskt gymnasium, kan det för Arbetsförmedlingen och arbetsgivaren vara mycket svårt att bedöma vilken kompetens du har. Ett kvalitetssäkrat introduktionsprogram är en viktig faktor som kan underlätta samarbetet mellan skolan och arbetsgivare, så att fler ensamkommande kan få ett jobb.





Anslutning till arbetslivet

Förutom den varierande kvalitén på introduktionsprogrammen, prioriterar skolor anslutningen till arbetslivet på olika sätt. Gymnasieskolor behöver se till att ensamkommande elever har samma förutsättningar och chanser som etablerade svenskar att hitta ett jobb. Studie- och yrkesvägledare kan till exempel hjälpa elever att upptäcka vad deras yrkesintressen är och vad de har mest kompetens inom. De kan även bistå elever att skapa ett CV och förbereda dem på arbetsintervjuer. På så sätt kan eleverna lättare hitta heltidsanställningar efter de har läst klart, men även till deltidsjobb och praktikplatser som kan pågå parallellt med utbildningen. Yrkesvägledning är gynnsamt för alla elever, men i synnerhet ensamkommande har stor nytta av det extra stödet. Det är viktigt att komma i kontakt med aktörer på arbetsmarknaden så tidigt som möjligt. Skillnader i tillgång till arbetsmarknaden mellan etablerade och ensamkommande kan på det sättet jämnas ut.

Segregation

Dessvärre är skolor inte alltid en bra social miljö för ensamkommande unga. I skolan kan de bli segregerade från deras svenska klasskompisar. Vissa skolor väljer att prioritera etableringen av ensamkommande elever genom att hålla etableringskurser- och evenemang som såväl etablerade svenskar som ensamkommande kan delta i. I andra skolor saknas dessa möjligheter däremot totalt. Ibland har de ensamkommande till och med andra rasttider än svenska elever. Utöver en institution för utbildning är skolan en viktig mötesplats för unga. De ensamkommande är oftast taggade på att bli kompis med etablerade svenskar. Pilotstudier visar även att även etablerade svenskar vill fortsätta umgås med ensamkommande elever efter att de ha lärt känna dem. Därför behöver vi tänka noga på hur skolan kan bli trygg och inkluderande för alla.

Vård

Innan ankomsten till Sverige har majoriteten av ensamkommande barn och unga varit på flykt under lång tid. Trauma och andra former av psykisk ohälsa förekommer i hög grad hos ensamkommande, då de ofta erfarit traumatiska upplevelser såväl innan, under och efter flykten. De riskerar, i högre grad än etablerade svenskar, att utveckla ångest, depression eller posttraumatisk stress-syndrom (PTSD). Enligt en studie från Socialstyrelsen som gjordes år 2015, lider nästan var tredje flykting i Sverige av någon form av psykisk ohälsa. De senaste åren har den psykiska ohälsan ökat ytterligare bland ensamkommande barn och unga.

Suicidförsök

Att må både fysiskt och psykiskt bra är en viktig förutsättning för att kunna delta i samhället. Det blir lättare att klara av skola och arbete när man känner sig trygg och inte behöver oroa sig för ens hälsa, bostadssituation, försörjningsmöjligheter eller uppehållstillstånd. En bra psykisk hälsa är alltså grundläggande för att ensamkommande barn och unga ska kunna etablera sig. Vid ankomsten i Sverige erbjuds alla asylsökande en gratis hälsoundersökning. Dessutom har alla asylsökande under 18 år rätt till akutvård. Däremot kan det ta lång tid innan de känner sig trygga nog för att våga berätta hur de verkligen mår.

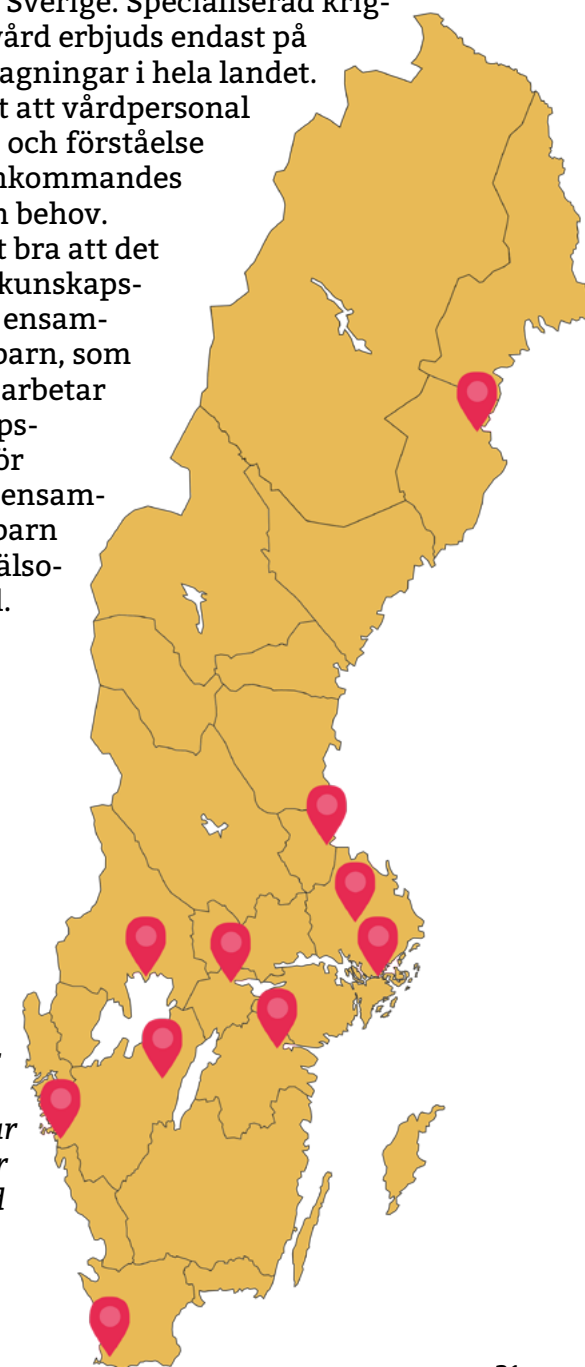
Nästan var tredje flykting i Sverige lider av någon form av psykisk ohälsa

De långa handläggningstiderna hos Migrationsverket har lett till psykiska ohälsa hos ensamkommande. Studier visar att de ensamkommande som kom till Sverige under 2015 och framåt mår sämre än de som kom före hösten 2015. Sömnlöshet och suicidförsök har också blivit vanligare bland ensamkommande. Kommunerna har flaggat för att självmordsförsöken hänger samman med den långa och otydliga asylprocessen. Ensamkommande barn uppger nämligen själva att de fyra största anledningarna för oro är att bli uppskrivna i ålder, att fylla 18 år, att utvisas och en övergripande oro för sina familjer och deras möjligheter att söka asyl i Sverige. Samtliga är så kallade post-migrationsfaktorer som rör mottagningen och situationen i Sverige.

Traumavård

Trots att Migrationsverket erbjuder en kostnadsfri allmän hälsoundersökning saknas specialistvård som de ensamkommande har störst behov av. Studier som har undersökt psykisk ohälsa bland ensamkommande barn och unga över tid visar att symptom på ångest, depression och PTSD är synliga upp till två år efter ankomsten i Sverige. Specialiserad krig- och traumavård erbjuds endast på tretton mottagningar i hela landet. Det är viktigt att vårdpersonal har kunskap och förståelse för de ensamkommandes situation och behov. Därför är det bra att det nu finns ett kunskapscentrum för ensamkommande barn, som bland annat arbetar med kunskapsutveckling för arbetet med ensamkommande barn och unga i hälso- och sjukvård.

Kartan visar de tio orter i Sverige där de tretton mottagningar som erbjuder specialiserad traumavård finns.





Barn- och Ungdomspsykiatri (BUP), som är en form av specialistvård, har inte tillräckliga resurser för att kunna bemöta de ensamkommande och hantera deras behov. Kommunerna menar dessutom att det är svårt att få kontakt med BUP och få hjälp därifrån. De uppger att BUP gör olika bedömningar av vilken vård som behövs, och att BUP helst inte vill påbörja en behandling innan uppehållstillstånd har beviljats. Tillgängligheten till traumavården måste därför öka.

Själmordförsöken hänger samman med den långa och otydliga asylprocessen

Ensamkommande flickor och HBTQ-flyktingar

Förutom att psykisk ohälsa är vanligare bland ensamkommande än de som kommer med familj eller vårdnadshavare, finns det även en högre grad av psykisk ohälsa bland ensamkommande flickor än vad det gör bland pojkar. Drygt 70 procent av alla ensamkommande är pojkar. Andelen flickor som sökte asyl har dessutom sjunkit under de senaste tio åren. Detta leder till en rad utmaningar. Eftersom de är relativt få är det till exempel svårt för flickorna att hitta trygga boenden. Det är ovanligt med HVB-hem som vänder sig enbart till flickor. Ensamkommande flickor är i mindre utsträckning sysselsatta än pojkar. Dessutom får ensamkommande flickor som är sysselsatta genomsnitt 32 procent lägre lön än ensamkommande pojkar. Allt detta gör att ensamkommande flickor drabbas hårdare av utanförskapet.

Även HBTQ-flyktingar befinner sig i en extra utsatt situation. De flyr från sina hemländer för att inte bli förföljda. Migrationsverket beviljar uppehållstillstånd till personer som känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin sexuella läggning, sitt kön eller könsuttryck. Det är inte ovanligt att de ensamkommande har dolt sin HBTQ-identitet i sina hemländer. Därför kan Migrationsverket vara misstänksamma om personen som söker om asyl verkligen tillhör HBTQ-gruppen. Precis som ensamkommande flickor riskerar HBTQ-flyktingar att bli diskriminerade eller trakasserade på HVB-hem. De känner sig i större utsträckning oönskade och misslyckade.

Annat stöd

De som flyr tillsammans med familjen mår psykisk bättre och etableras lättare än de som kommer ensamma. HVB-hem och skolor bör lägga extra fokus på de ensamkommandes välbefinnande, eftersom de uppfyller viktiga funktioner i de ensamkommandes liv som deras familj annars skulle ta hand om. De kan till exempel skapa mötesplatser där ensamkommande kan komma i kontakt med både varandra och etablerade svenskar. HVB-hem och skolor måste också bli bättre på att skicka ensamkommande vidare till vården om de märker att de inte mår bra.

Trots att ensamkommande barn och unga är en riskgrupp för psykisk ohälsa, finns det även många som kommer hit med god psykisk hälsa. För alla ensamkommande gäller dessutom att de har en stark vilja att etablera sig. Med rätt verktyg kan de bidra mycket till samhället. Lösningar med fokus på deras långsiktiga etablering i Sverige måste därför vara utgångspunkten för såväl mottagning och bostad, arbete, utbildning som vård.

Vägen framåt

De ensamkommande har berättat sina livsberättelser, och det har blivit dags att ta hänsyn till dessa. Att lyssna på de ensamkommande samt ideella organisationer, kommuner, myndigheter och volontärarbetare är livsviktigt för att kunna ta fram en etableringspolitik som skapar ett samhälle som är till för alla. Vi vill visa vägen framåt.

Innan vi kommer till politiska förslag för varje delområde - mottagning och bostad, arbete, utbildning och vård - presenterar vi stolt några övergripande förslag som skulle förbättra de ensamkommandes situation avsevärt.

En ny Migrationslagstiftning

• Låt fler stanna

Vi vill att fler ska kunna få stanna genom att införa så kallade anknytnings-skäl. Den ungdom som är upp till 26 år och inte har någon anknytning till annat land eller som skaffat en särskild anknytning till Sverige ska få uppehållstillstånd. En anknytning till Sverige kan till exempel vara engagemang i föreningslivet, eller nära sociala kontakter. Om man är ung och Sverige är det land i världen man känner mest anknytning till ska man ha rätten att stanna här.

• Gör permanenta uppehållstillstånd till huvudregel

Tillfälliga uppehållstillstånd leder till mänskligt lidande och försvårar etableringen. Den som vill etableras i Sverige behöver långsiktiga förutsättningar. Att få korta uppehållstillstånd gör det svårare att bli en del av samhället. Får man veta att man får stanna permanent ökar incitamenten för att lära sig svenska och stadga sig i samhället.

• Återinför rätten till familjeåterförening

I den tillfälliga lagen begränsas rätten till familjeåterförening. Vi vill återgå till de tidigare reglerna. Att inte få återförenas med sin familj är ofta förknippat med psykisk ohälsa, men försämrar också möjligheterna att bli en del av det svenska samhället. Den som inte får träffa sina familjemedlemmar och oroar sig över hur de mår har svårare att fokusera i skolan och på arbetsplatsen.

• Korta handläggningstiderna

Mer måste göras för att Migrationsverkets handläggningstider ska bli kortare. Många ensamkommande som kom 2015 har fått vänta i över två år på sina beslut. Detta leder till en stor osäkerhet och oro.

Mottagning och bostad

• Kommuner måste använda pengar rätt

Regeringen har inrättat ett statsbidrag för att ensamkommande ska få bo kvar i kommunen även efter 18-årsdagen. Flera kommuner har använt bidraget till helt andra saker eller exkluderat de som skrivits upp i ålder efter en medicinskt åldersbedömning. Pengar som kommuner får för att hjälpa ensamkommande att bo kvar efter 18-årsdagen ska också användas till detta. På kommunal nivå är det viktigt att pengarna används på rätt sätt. Från nationell nivå borde reglerna och kraven för vad kommuner får använda pengar till bli hårdare.

• Kontroll av gode män

Ensamkommande barn drabbas hårt när gode män inte kan fullfölja sina uppgifter. Det är viktigt att de som är gode män är lämpade för uppdraget och har tid att fullfölja sina uppgifter. Många kommuner måste bli bättre på att rekrytera och kontrollera att gode män är lämpade och kan utföra sina uppdrag väl. Det är också viktigt att ensamkommande barn enklare än idag kan höra av sig till myndigheter med klagomål och önskemål och bli bemötta på ett värdigt och rättvist sätt.

• Traumamedveten omsorg

Personal på exempelvis familjecentraler, HVB-hem och skolor bör i högre utsträckning ha utbildning i traumamedveten omsorg. Utbildning i traumamedveten omsorg ger personalen möjlighet att upptäcka traumatiska besvär och vid behov skicka barnen och ungdomarna vidare till rätt vårdinstans.

• Ge asylsökande möjligheten att jobba från dag ett

Asylsökande bör ha möjlighet att jobba från dagen de anländer till Sverige. Att kunna arbeta från dag ett underlättar för asylsökande att komma in på arbetsmarknaden. De får tillgång till ett professionellt nätverk samtidigt som de får yrkeserfarenhet. Att vara sysselsatt har även en positiv effekt på den psykiska hälsan. Väntan på Migrationsverkets besked om uppehållstillstånd blir mer meningsfull och passiviteten bryts. Genom ett arbete kan man även skapa ett socialt nätverk och man har möjlighet till att försörja sig. För att som asylsökande få jobba i Sverige idag måste du ansöka om ett undantag från kravet på arbetstillstånd, ett så kallat AT-UND.

• Förläng tiden att hitta ett arbete från sex månader till minst ett år

Tiden att hitta ett arbete bör förlängas från sex månader till ett år eller längre. I nuläget måste ensamkommande hitta ett jobb inom sex månader efter att de har gått klart gymnasiet. Detta är en för kort tid för att ha en ärlig chans att bli konkurrenskraftig på arbetsmarknaden. De flesta ensamkommande har goda möjligheter att långsiktigt kunna etablera sig på arbetsmarknaden, men saknar förutsättningarna att göra det inom sex månader. De ska ha möjlighet att vidareutbilda sig efter gymnasiet så att deras kompetens matchar behoven hos arbetsgivaren. Genom att förlänga tiden kommer fler ensamkommande att hitta jobb som matchar deras kompetens och intresse. Detta förebygger till viss del även att nyanlända blir överrepresenterade i yrken med låg lön.

• Skapa fler vägar in på arbetsmarknaden

För ensamkommande ungdomar är det svårt att hitta en anställning som uppfyller kraven för att få uppehållstillstånd. Därför måste det skapas fler vägar in på arbetsmarknaden. Istället för att du bara kan få uppehållstillstånd genom ett jobb, bör antagning på en eftergymnasial utbildning också ge uppehållstillstånd. Ju högre utbildad man är, desto större är sannolikheten att bli sysselsatt. Även en kombination av jobb, utbildning, och praktik ska kunna ge uppehållstillstånd. Viktigt är att de ensamkommande ska kunna välja om de vill gå en utbildning istället för att jobba.

• En långsiktig etableringsplan för alla ensamkommande barn och unga

För att inte bli utvisade är det för ensamkommande unga viktigt att snabbt hitta ett första jobb. Det är givetvis bra att snabbt komma in på arbetsmarknaden, men långsiktigheten i etableringen får inte glömmas bort. Arbetsförmedlingen bör därför erbjuda en personlig etableringsplan till alla ensamkommande barn och unga. I planen borde kompetenskartläggning och yrkesambitioner ingå. De som redan har gått en utbildning innan de kom till Sverige ska kunna fortsätta i samma bransch om de vill det. I nuläget kvalificerar du endast för Arbetsförmedlingens Etableringsprogram ifall du har beviljats uppehållstillstånd efter att du har fyllt 18 år. Dessutom får du inte delta i både Etableringsprogrammet och språkintrödningsprogrammet, utan du måste välja. Är du under 20 år, så får du överhuvudtaget inte ta del av någon av Arbetsförmedlingens etableringsinsatser.

• Lättare att validera meriter

Det händer allt för ofta att nyanlända har meriter och informell yrkeserfarenhet från deras hemländer. För Arbetsförmedlingen och arbetsgivaren kan det däremot vara svårt att översätta dessa meriter till svenska meriter. Detta leder till att många ensamkommande bedöms ha mindre kompetens än vad de egentligen har. Matchningen mellan kompetens och lediga tjänster blir mycket svårare så, vilket missgynnar både de ensamkommande och arbetsgivaren. Staten bör ta fram ramverk och regler för validering av utländska meriter.

• Praktikplatser i kommuner

Kommuner spelar en viktig roll i att fler ensamkommande ska komma in på arbetsmarknaden. Genom att erbjuda praktikplatser kan ensamkommande lättare bygga på sitt CV. Detta bidrar också till att de blir del av den lokala gemenskapen.

• Struktur i introduktionsprogrammen

På introduktionsprogram har eleverna individuella studieplaner, som skolorna själva bestämmer över. Skillnaderna mellan skolor kan därför bli stora. I dagsläget är elever ofta inte delaktiga i utformandet av sina egna studieplaner. Det händer även att studieplanen inte stämmer överens med det som elever läser i praktiken. Allt detta gör att elever inte kan läsa på sin egen nivå, eller får mycket upprepning av det som de redan har läst tidigare. Dessutom blir det svårt att bedöma vad nyanlända elever har lärt sig i svensk gymnasium. Det är viktigt att eleverna får vara med i utformningen av sina studieplaner för att undervisningen ska anpassas efter deras förutsättningar, intressen och behov. Det är också av stor vikt att studieplaner är fullständiga och att eleverna får tillgång till den.

• Elevmentor

Etablerade elever ska kunna extrajobba som elevmentor på sina gymnasieskolor. I tjänsten kan det bland annat ingå att hjälpa till med läxor, anställningsprocess och ta ansvar för att nya elever känner sig välkomna på skolan. Den nyanlända eleven får stöd och möjlighet att lära sig svenska, samtidigt som den etablerade eleven får ett meningsfullt extrajobb. När unga hjälper andra unga leder det till bättre etablering och det skapas tätare kontakt mellan etablerade svenska elever och deras ensamkommande klasskompisar.

• Förbjud segregation

Att segregera etablerade svenskar och nyanlända elever på skolor bör bli olagligt. Även fast det sällan är illvilligt, förekommer segregation på skolor. Exempel kan vara att ensamkommande elever inte har lunchrast tillsammans med de andra, eller att de får lektion i en annan del av skolan. Det är inte bra att ensamkommande elever aldrig träffar etablerade elever som går i deras skola, och tvärtom.

• Plan för inkludering och social hållbarhet på skolan

Alla skolor måste ta fram en plan om hur en inkluderande miljö kan skapas på skolan. Skolan är en mötesplats för många unga, så det är viktigt att alla ska känna sig trygga, inkluderade och önska. Vissa aktiviteter kan nyanlända och etablerade elever genomföra tillsammans. Även ämnen där språkkunskap inte är jätteviktigt, till exempel idrott, kan ges tillsammans. Detta stärker den sociala hållbarheten på skolan.

• Underlätta avstämningen mellan vårdcentraler, HVB-hem och skolor

Det behövs fler insatser för att de ensamkommande ska känna sig trygga nog för att våga berätta det om de inte mår bra. Avstämningen mellan olika aktörer som tar hand om ensamkommande barn och unga, såsom vårdcentraler, HVB-hem och skolor, ska därför bli smidigare. Till exempel personalen på HVB-hemmen och skolor kan göra att någon som mår dåligt känner sig sedd och hörd. De kan även flagga för vården om de märker att någon mår dåligt.

• Fler mottagningar för specialiserad krig- och traumavård

I nuläget finns det endast tretton mottagningar för specialiserad krig- och traumavård i hela Sverige. Ofta behöver de ensamkommande resa långt för att komma dit, vilket kräver både tid och pengar. Antalet mottagningar bör utökas, så att det finns åtminstone en i varje landsting. Ingen ska behöva åka långt för att få vården som man behöver.

• Insatser för ensamkommande flickor och HBTQ-flyktingar

Av alla ensamkommande barn och unga är ensamkommande flickor och HBTQ-flyktingar extra utsatta. Ensamkommande flickor är ofta för få för att kunna erbjudas egna HVB-hem. HBTQ-flyktingar kanske känner sig inte trygga än med sin sexuell läggning eller könsidentitet. Personal på såväl vårdcentraler som HVB-hem ska bli utbildade så att de bättre kan fungera som stöd ifall det behövs. Även skolor måste göra speciella insatser så att de blir en trygg miljö för ensamkommande flickor och HBTQ-flyktingar.

Jag räknar med dig

Ali & Marielouice

Trots sina vitt skilda bakgrunder känner Ali och Marielouice igen sig mycket i varandra. Deras historia börjar maj 2017 vid Mynttorget, på en manifestation till stöd för asylsökande.

Hur lärde ni känna varandra?

Marielouice: "Vid manifestationen på Mynttorget var det flera talare, men jag imponerades i synnerhet av Ali. Inte bara på grund av att han kunde så bra svenska, utan även av det han sade. Det var mycket som fastnade hos mig. Jag skrev till honom på Facebook att jag beundrade hans styrka och engagemang. Då kom jag också på något."

Ali: "Marielouice föreslog att hon skulle köpa några exemplar av boken jag har skrivit. Sen skulle jag signera dem och skicka dem till Stefan Löfven och migrationsministern. Av en slump råkade vi träffas kort därefter igen vid en demonstration på Sergels Torg. Samma dag åkte vi till Politikerveckan i Järva och gav boken till statsministern."

Marielouice, har din syn på de ensamkommande förändrats efter att du lärde känna Ali?

Marielouice: "Egentligen inte. Mänskliga rättigheter och social hållbarhet har alltid varit av stort intresse för mig. Dessutom tycker jag att man ska ta tag i saker. Jag visste bara inte så mycket om de ensamkommande innan jag träffade Ali. Förutom med honom har jag kontakt med några fler - vissa är jag väldigt nära med, andra försöker jag peppa och stödja via sociala medier

till exempel. Jag släpper inte in för många, men Ali har verkligen fått en plats i mitt hjärta."

Marielouice, har du många vänner som, precis som du, engagerar sig för ensamkommande unga och deras rättigheter?

Marielouice: "Det finns många som kämpar hårt för att de ensamkommande ska kunna få stanna. Däremot är det endast ett fåtal som verkligen förstår hur livet ser ut för ensamkommande som Ali. Även för mig själv är det fint att kunna snacka med vänner som också umgås så nära med unga som Ali. Det är förstås inte alltid lätt, när Ali oroade sig över vilket besked han skulle få på sin asylansökan var det tufft för mig med, till exempel. Men tänk hur mycket bättre de ensamkommande skulle må om fler svenskar var mer öppna! Kompetenta individer som vill ha ett bra liv - det är vad de ensamkommande är. Fler behöver inse detta."

Ali: "Jag kan bara hålla med. Sönt engagemang har stor betydelse. Vi är inte helt ensamma på grund av människor som Marielouice. Det är nämligen något speciellt med de ensamkommande. Vi är i en ålder där vi verkligen vill engagera oss och komma in i samhället. Vi vill börja kämpa tillsammans för det här landet. Sverige kommer att bli ett bra land när ungdomar engagerar sig och etablerar sig. Människor som Marielouice visar att det inte spelar någon roll var man kommer ifrån. Jag känner mig bekväm med henne, även om vi föddes jättelångt ifrån varandra. Det är vår gemensamma framtid som förbinder oss."

Människor som Marielouice visar att det inte spelar någon roll var man kommer ifrån. Det är vår gemensamma framtid som förbinder oss



Kompetenta individer som vill ha ett bra liv - det är vad de ensamkommande är

Vad är varandras bästa egenskap?

Ali: "Marielouice är så bra på att hitta på roliga saker. Vi kan prata om allt, och vi lär varandra väldigt mycket. Vi har stor förståelse för varandra tycker jag."

Marielouice: "Det känns som att jag har känt Ali i flera år. Han har blivit som en familjemedlem för mig. Han är så engagerad, ärlig och stark. Trots våra olika bakgrunder känner jag igen mig mycket i honom. Båda vi är människor som inte ger oss. Jag känner inte Ali som författare eller förespråkare för ensamkommande, jag känner Ali som Ali."

Vad brukar ni göra när ni umgås?

Ali: "Vi har gjort jättemånga roliga saker tillsammans! Ibland går vi på bio eller tittar vi på en fotbolls- eller hockeymatch. Vi brukar gå på promenad och pratar svenska och ibland hjälper Marielouice mig med mina skoleuppgifter." (skrattar)

Marielouice: "Vi har även varit med på en inspelning av Idol, det var jättekul. Vi går till alla möjliga evenemang. Oavsett vad vi gör är det skönt att kunna koppla av lite och ha roligt tillsammans helt enkelt."

Jag räknar med dig

Fatemeh

Hon är 18 år och redan känd som Sveriges framtida statsminister. För nästan tre år sedan kom Fatemeh Khavari till Sverige tillsammans med sin familj. Idag driver hon Ung i Sverige, en organisation som representerar de ensamkommande.

Du kom till Sverige tillsammans med din familj. Varför började du engagera dig för de ensamkommande?

“Den 25 juni 2015 fick jag, min mamma och mina syskon komma till Sverige på grund av familjeåterförening. Min bror flydde som ensamkommande till Sverige under 2013. Även fast min familj kommer från Afghanistan, har jag hela mitt liv bott i Teheran, Irans huvudstad, innan vi flyttade till Sverige. Vi tillhör en minoritetsgrupp som diskrimineras och har få rättigheter.

När jag kom till Stockholm började jag i årskurs nio, men det var först på gymnasiet att jag lärde känna ensamkommande unga. Vi brukade tävla mot varandra, om vem skulle kunna lära sig svenska snabbast. Alla gjorde sitt bästa, brydde sig om skolan och lyfte upp varandra. Efter några månader blev de flesta dock sämre på att göra sina läxor, fick lägre närvaro i skolan, och blev generellt mer frånvarande. Allt hände väldigt plötsligt. Jag tyckte att det kändes obehagligt, att se människor bryta ner sådär. Då förstod jag på riktigt vad det innebär att vara ‘ensamkommande’. Att hela tiden leva mellan hopp och förtvivlan. Precis som min bror hade de väntat på uppehållstillstånd, men fått avslag på sina ansökningar.”



Hur och när började ditt engagemang?

“I början var det bara jag, då jag hade inte byggt upp ett nätverk än. De ensamkommande som jag kände till började försvinna. De tog livet av sig, gömde sig i Sverige eller flydde någon annanstans efter att de hade fått avslag. Jag ställde mig på T-Centralen och började köpa tågbiljetter till Europa till dem, så att de åtminstone kunde ta sig härifrån tryggt. Det fanns inte många andra som hjälpte dem då, och det var inte heller något som det rapporterades om i nyheterna. Men jag märkte att antalet ensamkommande som behövde hjälp blev större. Till slut kunde jag inte hjälpa alla själv längre, då tog jag initiativet till Ung i Sverige.”

Och sen då?

“År 2017 deltog jag som frivillig person i Almedalen. Jag ville träffa politikerna och berätta för dem personligen om de ensamkommande, även fast jag inte kände till ett enda parti. Trots det lyckades jag prata med några partiledare samt med Mikael Ribben-vik, Migrationsverkets generaldirektör. Han lyssnade verkligen på mig och sade att han förstod. Jag sade att, om han verkligen förstod, så skulle han göra någonting. Kort efter Almedalen ringde en vän till mig, som hade fått sitt tredje avslag och bara kunde gråta. Det var ögonblicket. Jag ringde alla i civilsamhället som jag kände till och bad dem att strejka med mig. För att bilda opinion och få uppmärksamhet för de ensamkommande i medierna, ville jag att sittstrejken på Medborgarplatsen skulle bli så stor som möjligt. Det lyckades vi med.”

Stort grattis till både Martin Luther King priset och Gräsrotspriset. Hur känns det att få erkännande för ditt arbete?

“Det betyder att vårt kamp har blivit accepterad i Sverige, vilket känns oerhört viktigt. I nomineringen för Gräsrotspriset fick Ung i Sverige 56 procent av alla röster. Det är en tydlig signal på att det finns många som bryr sig om de ensamkommandes situation. Det är inte prisen i sig, utan varför vi har fått de här prisen som bör uppmärksammas. Civilsamhället och engagerade individer kan inte driva denna fråga själva längre. Politikerna måste göra sitt nu.”

Jag ringde alla i civilsamhället som jag kände till och bad dem att strejka med mig

Vad kommer inte fram när politikerna diskuterar om de ensamkommande?

“Verkligheten kommer inte fram. Asylprocessen är inte alls rättssäker, och ogrundade åldersbedömningar har förstört många ungas liv. Politikerna känner bara till statistik och siffror, inte individerna som finns bakom. Även fast opinionen har vänt och civilsamhället har blivit starkare, har situationen för de ensamkommande bara försämrats.

Ett stort problem för de ensamkommande från Afghanistan är att de har svårt att styrka sin identitet. De har inget ID-kort. När de vänder sig till den afghanska ambassaden för att få sin identitet bekräftad, godkänns den inte av Migrationsverket. De litar inte på ambassadens bedömning. Det är mycket förnedrande för de ensamkommande som har varit förtryckta under hela sina liv. Dessutom leder det till stor psykisk ohälsa. Ingen har tänkt på hur ensamkommande från Afghanistan ska identifiera sig. Politikerna måste inse att det här är en helt ny situation, de måste göra någonting på riktigt. Läget är akut. De har vilat för länge.”

Min makt är min röst och min penna

Många kallar dig för Sveriges framtida statsminister. Vad tycker du om det?

“Syftet med att bli statsminister är att ta hand om ett land, så att de situationer som finns idag inte ska uppstå. Jag tror inte att Sverige har haft en värre migrationspolitik någonsin. Om jag ska bli statsminister, måste jag börja tänka på framtiden redan idag för att förbättra de ensamkommandes situation. Jag utmanar Stefan Löfven att göra detsamma. Folk bryr sig om de ensamkommande, och civilsamhället har jobbat hårt för deras rättigheter. Vi har gjort det lättare för politikerna att fatta rätt beslut. Har man makt, så kan man göra skillnad.”

Vad är dina planer för framtiden?

“Utbildning är väldigt viktigt för mig. Jag har redan mycket erfarenhet av att organisera, leda, och debattera, nu måste jag bara lära mig mer. Jag tror att jag vill läsa Internationella Relationer, på Harvard University. Men jag går första året på gymnasiet, så jag har fortfarande tid att bestämma mig. Just nu skriver jag en bok som handlar om de ensamkommande i Sverige, framförallt om den långa och svåra asylprocessen. Boken ska publiceras innan valet 2018. Annars gillar jag att plugga, skriva poesi och rita. Och jag vill fortsätta att påverka opinionen. Min makt är min röst och min penna, det är något som jag alltid har sagt till mig själv.”

Jag räknar med dig

Cornelia

Viljan att hjälpa människor och bidra till ett hållbart samhälle fick Cornelia (19) att bli volontär hos Kompis Sverige, en organisation som vill göra det lättare för nya svenskar att etablera sig i Sverige.

Kan du berätta lite om Kompis Sveriges verksamhet?

“Kompis Sverige fokuserar på mötet mellan etablerade och nya svenskar. Vi vill underlätta etableringen för nyanlända och därför är det viktigt att etablerade svenskar är med. Inom organisationen har vi även ett särskilt spår som heter Kompis Ungdom som riktar sig mot ungdomar. Jag är alltså volontär på Kompis Ungdom. Det ordnas gruppaktiviteter, men fokuset ligger på individen. Vi går på bio, besöker museum, spelar fotboll tillsammans eller badar på sommaren. En stor del av ungdomarna som är med på våra aktiviteter är ensamkommande som har behövt fly till Sverige. Det känns bra att ordna något som hjälper dem att glömma sin oro en stund.”

Varför sökte du till att bli volontär?

“Jag kände att jag inte riktigt gjorde något vettigt med mitt liv. Jag gick i skolan, men det hände inte något särskilt där. Däremot har jag alltid velat hjälpa människor och bidra till samhället. Precis som många andra i min ålder ville jag bli volontär, men skolan gjorde det svårt att åka utomlands. Därför bestämde jag mig att göra något i Sverige istället. Direkt kände jag att jag ville göra något med etablering, det kändes viktigt för mig. I maj förra året fick jag komma på en intervju och så blev jag volontär.

Innan jag blev volontär visste jag egentligen inte så mycket om de nyanlända och ensamkommandes situation i Sverige. Visst fanns det enkommande på min gymnasieskola som läste språkintruktionsprogrammet, men vi träffades aldrig. Det var som att vi gick i två olika skolor, en för de som har växt upp i Sverige, och en för nya svenskar. Alla är inte lika bra på svenska, vilket gör det ännu svårare att umgås. Skolan borde framför allt engagera alla elever. Enligt mig har språkkunskaper inte satt gränser för kommunikation och

skapandet av kompisrelationer. Annars kommer etableringen i svenska skolor hämmas i större utsträckning än idag. Därför är Kompis Sverige en viktig mötesplats för oss alla, där vi umgås och lär känna varandra.”

Vilket är ditt finaste minne från era aktiviteter?

“På min första aktivitet som volontär var vi på ett café som drivs av volontärer. Med hjälp från kockarna fick vi laga vår egen mat, vilket var jättekul att göra tillsammans med de ensamkommande. När vi satt oss vid bordet för att äta gjorde vi en incheckning där alla fick presentera sig. En kille berättade då för oss alla hur mycket han uppskattade våra aktiviteter, och att han kände sig som en del av en gemenskap. Jag blev mycket rörd då eftersom jag märkte direkt hur mycket allt betydde för dem. Dessutom tyckte jag att det var fint att han vågade ställa sig upp och säga det.”

Delar de också sin oro med dig?

“Jag har inte varit med om att någon fått avslag på sin ansökan ännu. De flesta väntar faktiskt väldigt länge på uppehållstillstånd, ibland pratar vi om hur jobbigt det är. Även fast jag inte kan göra något direkt själv, är det skönt att kunna lyssna på dem och stötta dem. Det är oftast de ensamkommande som tar upp ämnet, många säger att de är väldigt ensamma men att det är kul att träffa etablerade svenskar och andra ensamkommande. På så sätt är våra aktiviteter en plats där de kan prata om allt som oroar dem, men även en gemenskap där de kan träffa varandra och glömma hela asylprocessen ett tag.”

Jag vill hjälpa människor och bidra till ett hållbart samhälle

Har du många vänner som, precis som du, umgås mycket med de ensamkommande?

“Nej, det har jag faktiskt inte. Jag har tagit med mig kompisar på aktiviteter. De tycker



Vi i Sverige är väldigt privilegierade. Det är lätt att hamna i en bubbla

att det är roligt att vara med och känner att en ny värld öppnar sig för dem. Vi i Sverige är väldigt privilegierade, vi lever tryggt och har oftast inga stora bekymmer, därför är det lätt att hamna i en bubbla. Många kompisar oroar sig väldigt mycket över vad de vill göra efter gymnasiet, till exempel om de vill jobba eller plugga. Det är det sista som jag tänker på, det finns viktigare saker att oro sig över.

Den oro som de ensamkommande har kring om de kommer få avslag eller bifall går inte att förstå. Jag har blivit bättre på att sätta mig in i tanken, och det går ju att fatta till viss del om man läser nyheterna. Men när man pratar med någon som har upplevt allt det själv blir det helt annorlunda. Jag har lärt mig att det inte spelar någon roll om man missar tåget. Det är inte värt att bli irriterad över det. Och mina

vänner? Jag vet inte om jag har spräckt deras bubbla än, men de följer med till aktiviteterna i alla fall.”

Hur kan etablerade svenska unga bli bättre på att inkludera ensamkommande unga?

“Tänk om du kommer till ett helt nytt land, utan att kunna språket och utan att känna till en enda människa. Hur ska du kunna bygga upp din tillvaro då? Svenska unga måste träffa de ensamkommande för att på riktigt kunna förstå hur svårt det kan vara. Skolan kan vara en bra början, då man spenderar så mycket tid där kan man väl engagera sig och prata med någon utanför sin klick någon gång? Framförallt etablerade svenska killar borde engagera sig mer, nästan alla volontärer är tjejer. Jag vet inte varför det är så, men generellt visar svenska killar mindre engagemang än tjejer. Etablerade svenskar måste våga se något annat än sitt egna perspektiv. Att umgås med personer som har en annan bakgrund än en själv är bra för alla och dessutom är det roligt och givande.”

Tillsammans

Det är viktigt att vi inte låter vår generation gå förlorad. För vi har så mycket vi ska göra. Att etableras är däremot inte bara en uppgift för de ensamkommande. För att verkligen kunna uppnå ett mer medmänskligt samhälle krävs det insatser från etablerade svenskar också. Medmänsklighet börjar hos dig och mig - det är så vi kan bilda en stark generation. Starkast står vi ju tillsammans. Genom att läsa den här rapporten och lyssna på de ensamkommande har du redan tagit det första steget. Stort tack för det.

För medverkan, synpunkter, inspel och underlag till rapporten, vill vi även tacka:

Ali, Cornelia, Fatemeh, Khalil, Marielouice och Nawroz

samt

Arbetsförmedlingen Malmö, Folkhögskolespåret, FORES, Integratörerna Helsingborg, Kompis Sverige, Kompis Ungdom, Kompisbyrån, Länsstyrelsen Skåne, Miljöpartiets Riksdagskansli, Miljöpartiet Malmö, Nema Problema Foundation, Rädda Barnen Stockholm, Trelleborgs kommun och Ung i Sverige

Tillsammans står vi upp för medmänsklighet

GRÖN UNGDOM

WWW.GRONUNGDOM.SE



@gronungdom